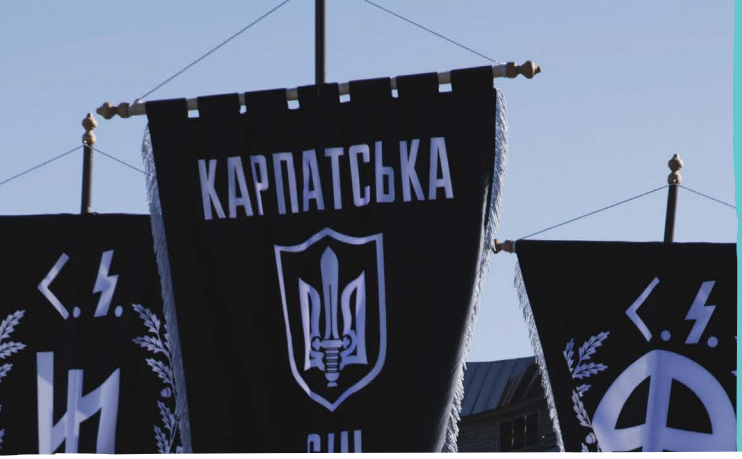

УЛЬТРАПРАВІ КОНФРОНТАЦІЇ ТА НАСИЛЬСТВО

Результати моніторингу 2020 року

MARKER

КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ 2020 РОКУ

Попри те що через карантинні обмеження можна було б очікувати зменшення політичної активності, у 2020 році відбулося зростання кількості випадків ультраправих конфронтацій та насильства. Можна говорити про спробу розширити та закріпити своєрідну політико-ідеологічну монополію на вулиці. З одного боку, це системне насилля проти політичних опонентів, відкрито оголошене самими ж ультраправими — «сафарі». З другого — спроба захопити громадський простір та витіснити з нього субкультурні групи. Третьою тенденцією стало систематичне перешкоджання проведенню публічних подій лівих, ЛГБТ+ та феміністичних ініціатив.

Місцеві вибори у 2020 році, як і вибори 2019 року, супроводжувалися значною активізацією ультраправих організацій та груп. І хоча електоральні успіхи ультраправих партій та політиків в Україні не надто великі, їхня діяльність довкола виборів радикалізується. Якщо у попередні роки мова йшла радше про точкові конфронтації та напади на певних політиків і партії — як провладні, так і опозиційні, — то у 2020 р. ультраправі розгорнули децентралізовану, але організовану хвилю політичного вуличного насильства.

Іншим яскравим проявом ультраправих конфронтацій і насильства стали події, які розгорталися в рамках кампанії «Поділ буде правим». У цьому випадку сценою насильства став київський Поділ, який кілька років тому влада міста зробила пішохідним, що сприяло його подальшому перетворенню на громадський простір і місце відпочинку молоді. У 2020 році

під егідою гомофобних, а часом расистських гасел радикали неодноразово нападали на молодих людей «неформальної» зовнішності.

Політичне «сафарі» та ідеологічна війна за міський простір вказують на спроби різних ультраправих акторів розширити та закріпити монополію на організоване політичне насильство та цензурування ідеологічних репрезентацій у громадському просторі. Останнє повертає суспільство в атмосферу 90-х, коли неформально одягнені молоді люди не могли почувати себе в безпеці, з привнесенням гомофобного контексту, а радикалізація політичного насильства ставить під загрозу розвиток політичного діалогу.

МЕТОДОЛОГІЯ

З початку 2020 року моніторингова група «Маркер» збирає та систематизує дані про вуличне насильство та конфронтації з боку праворадикальних груп, партій, організацій та громадян (у 2019 році група проводила моніторинг спільно з ГО «Інститут “Республіка”»). Моніторинг здійснюється за підтримки Rosa Luxemburg Stiftung в Україні.

Метою моніторингового проєкту є детальне вивчення діяльності ультраправих груп в Україні та дослідження причин і можливих наслідків цієї діяльності. Кінцевим результатом проєкту є створення бази випадків ультраправого насильства та конфронтацій в Україні.

Основним методом збору інформації є щоденний моніторинг повідомлень національних, макрорегіональних, місцевих, активістських сайтів та соціальних мереж.

Безперечно, дані, отримані за допомогою моніторингу, відображають лише ту частину ультраправої вуличної активності, яка висвітлена у джерелах моніторингу. Однак ці дані збираються систематично, а отже, дозволяють:

- оцінити масштаби проблеми;
- відслідковувати тенденції у поведінці ультраправих;
- відстежувати динаміку конфронтаційної та насильницької вуличної активності праворадикалів;
- визначати найбільш помітних акторів серед організованих ультраправих;
- зрозуміти, які групи людей найчастіше стають жертвами праворадикальної вуличної активності.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Конфронтації —

протестна активність, під час якої вчиняється прямий тиск на людей, але яка не має на меті безпосереднє завдання шкоди людям або майну: блокування, штовханина, захоплення приміщення, перешкоджання проведенню заходу без рукоприкладства тощо.

Насильство —

протестна активність, під час якої вчиняються дії з метою завдати безпосередню шкоду людям або майну; окремо варто виділяти насильство проти людей (напади, побиття, бійка, стрілянина, вбивство та ін.) та насильство, спрямоване на пошкодження майна (підпали, знищення майна, вандалізм тощо).

ЗАГАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ

У 2020 році моніторинговою групою «Маркер» було зафіксовано **118 випадків ультраправих конфронтацій та насильства**. 37 випадків мали характер конфронтації, а **81 включали елементи насильства** — навмисного завдання шкоди людям чи майну (повний список кейсів у додатку до Звіту). **66 випадків насильства** були спрямовані **проти людей**. Додатково до 118 випадків ультраправих конфронтацій та насильства моніторинг зафіксував 11 випадків на ґрунті ненависті, вчинених поза діяльністю ультраправого руху в Україні. Ці 11 кейсів не включені до загальної статистики.

У 2020 році було 14 тижнів, коли моніторинг не зафіксував випадків ультраправих конфронтацій або насильства. В середньому ж на тиждень припадає по 2 таких випадки. Відбулося деяке зростання порівняно з 2019 роком, коли було зафіксовано 100 кейсів ультраправих конфронтацій або насильства. **Загалом у 2020-му кількість ультраправих конфронтацій та насильства зросла на 18%**.

Однак кількість зафіксованих випадків не просто зросла — відбулися **зміни у характері цих кейсів**. По-перше, у 2020 році серед усіх випадків конфронтацій та насильства дещо **зросла частка насильства** — 69% проти 67% у 2019 р. По-друге, у зафіксованих випадках з елементами насильства також **зросла частка насильства проти людей** — 81% проти 79% у 2019 році. У 2020 році із 66 випадків насильства проти

УЛЬТРАПРАВЕ НАСИЛЬСТВО І КОНФРОНТАЦІЇ У 2020 РОЦІ

кількість зафіксованих випадків помісячно

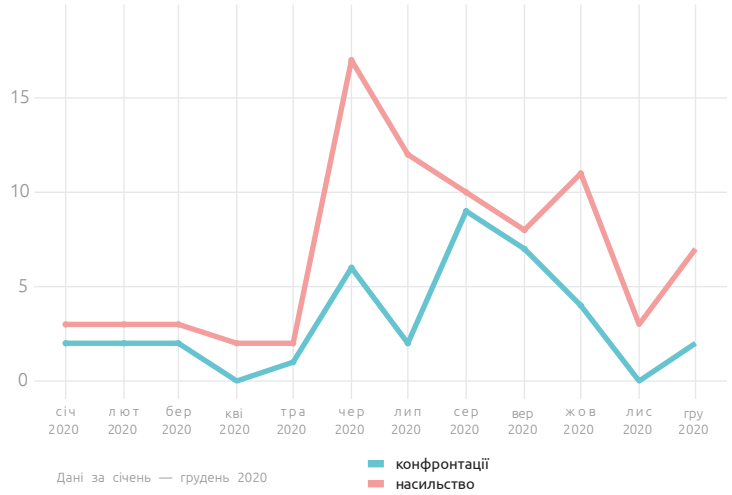

Дані за січень — грудень 2020

людей мінімум у 58 випадках (88%) **повідомлялося про постраждалих,** загальна кількість яких — 106 (у тому числі 18 правоохоронців). Для порівняння: у 2019 році про постраждалих повідомлялося у 42 випадках насильства проти людей (79%). Іншими словами, з**агальне річне зростання кількості ультраправих конфронтацій та насильства також супроводжується радикалізацією**: зростає кількість ультраправої вуличної активності з елементами насильства, це насильство частіше спрямовується проти людей і частіше закінчується завданням фізичної шкоди людям.

У перші місяці 2020 року кількість зафіксованих кейсів порівняно незначна. Це пов’язано з карантинними заходами на території Україні через пандемію COVID-19, які призвели до

падіння соціально-політичної активності в умовах невизначеності та обмежень. Загалом за перші п'ять місяців 2020 року моніторинг зафіксував лише 20 кейсів (з них 13 з елементами насильства). Але вже у червні 2020 року відбулося різке **зростання ультраправих конфронтацій та насильства, у першу чергу політичного**, спрямованого проти опозиційних партій, яких ультраправі звинувачують у проросійській позиції та сепаратизмі.

Найбільше ультраправих конфронтацій та насильства було зафіксовано у літні місяці 2020 року — нетипова ситуація для України, оскільки літо зазвичай характеризується затишшям вуличної активності. Загалом улітку повідомлялося про 56 кейсів (23 — в червні, 14 — у липні та 19 — у серпні), 39 з яких мали ознаки насильства. Для порівняння: у літні місяці 2019 року моніторинг зафіксував лише 20 випадків. У червні 2020 року було зафіксовано **абсолютний місячний рекорд ультраправого насильства** за весь період моніторингу: 17 випадків, 15 з яких мали на меті завдати шкоду людям. У 8 випадках ультраправого насильства проти людей у червні 2020 року жертвами стали активіст_ки Партії Шарія, проти яких радикали оголосили «сафарі». Продовжилось воно і у наступні місяці (докладніше про це нижче).

Більшість випадків ультраправих конфронтацій та насильства у 2020 році припадало на **Київ**, де було зафіксовано 47 кейсів. Значна кількість випадків відбулися в **Харкові** (15), **Херсоні** (7), **Одесі** (7), **Львові** (5), **Миколаєві** (4), **Дніпрі**, **Вінниці** та **Маріуполі** (по 3 випадки). По 2 епізоди зафіксовано у Житомирі, Хмельницькому, Нікополі, Черкасах. По одному випадку сталося у Бердянську, Березному, Дергачах, Івано-Франківську, Конотопі, Краматорську, Кременчуку, Кремінній, Люботині, Полтаві, Рубіжному, Ужгороді, Запоріжжі,

Жмеринці, селі Пийтерфолво (Закарпатської області) та одній невідомій локації.

У 58 зі 118 зафіксованих випадків ультраправих конфронтацій та насильства у 2020 році повідомлялося про участь конкретних ультраправих партій, організацій, груп або їхніх окремих представників. Водночас у 60 кейсах мова йде або про неідентифіковані ультраправі організації, або про дії, які чинилися за попередньою змовою кількох людей, котрі можуть не належати до конкретних організацій, але вписують свої вчинки в рамки організованого ультраправого руху. Наприклад, не можна з упевненістю сказати, що всі напади, які відбулися в рамках кампанії політичного насильства, відбулися за участі організованих ультраправих груп. Але у тих випадках, де винуватців було затримано або ідентифіковано, мова йшла переважно про ультраправих.

НАЙБІЛЬШ ПОМІТНІ АКТОРИ У 2020 РОЦІ

	Національний корпус	Традиція і порядок	Азов	Національний спротив	Правий сектор	Едельвейс	С14
зафіксовано випадків	23	17	4	4	4	4	4
з них насильницьких	16	10	4	4	3	2	2
насильство проти людей	15	9	4	3	3	2	2

Були також ідентифіковані такі організації із відповідною кількістю випадків: Муніципальна варта, Національні дружини, Фрайкор, Центурія; — 3; Братство, ВО «Свобода», Сокіл — 2; Карпатська Січ, Невідомий патріот — 1.

Крім тих випадків, де винуватців було ідентифіковано як ультраправих, до статистики моніторингу також включені кейси, у яких додаткова інформація вказує на участь представників ультраправого руху і його симпатиків (характер нападу, символіка, риторика тощо). Ще 11 випадків насильства або конфронтацій у 2020 році хоч і були вчинені з мотивів ненависті, але прив'язки до діяльності організованого ультраправого руху в Україні не мали. Ці випадки не включені до загальної статистики моніторингу.

У тих випадках, де повідомлялося про участь конкретних партій, організацій чи груп, найчастіше брав участь **«Національний корпус»**: 23 кейси, з них 16 насильницьких, 15 проти людей. На другому місці **«Традиція і порядок»**: 17 випадків, з яких 10 насильство, у тому числі 9 проти людей. В активностях цих двох «лідерів» вуличних конфронтацій та насильства простежується чітка спеціалізація. Якщо «Нацкорпус» переважно провадить діяльність проти політиків чи політичних

партій (16 кейсів), то «Традиція і порядок» переважно воює з ЛГБТ+ та феміністками (11 кейсів), лівими / антифашистськими активіст_ками (5 кейсів) та молодими людьми «неформальної» зовнішності (3 кейси).

По 4 кейси припадає на: **«Національний спротив»** (усі насильницькі, 3 проти людей), **«Правий сектор»** (з них 3 насильницькі, проти людей), **«Едельвейс»** (з них 2 насильницькі, проти людей), **С14** (з них 2 насильницькі, проти людей), ветеранів **«Азову»** (всі насильницькі, проти людей). По 3 — на **«Муніципальну варту»** (з них 2 насильницькі, проти людей), **«Національні дружини»** (з них 2 насильницькі, проти людей), **«Центурію»**[1] (з них 2 насильницькі, 1 проти людей), «**Фрайкор»** (усі насильницькі, 2 проти людей). По 2 кейси на рахунку: «Братства» (обидва насильницькі, проти людей), «Сокола» (обидва насильницькі, проти людей), «Свободи» (з них один насильницький, проти людей). Ще в одному випадку повідомлялося про участь організації «Невідомий патріот» (насильство проти людей), а в іншому — «Карпатської Січі» (насильство проти людей).

1 «Національні дружини» та «Центурія» є парамілітарними організаціями, що входять до «азовського руху». Їхні члени часто належать до обох організацій та партії «Національний корпус». Багато хто також є колишніми ветеранами полку «Азов».

ПОЛІТИЧНЕ «САФАРІ»

Усього за 2020 рік було зафіксовано 51 випадок ультраправих конфронтацій та насильства, спрямованих **проти політичних партій** чи їх окремих представни_ць. Для порівняння: у 2019 році відбулося лише 19 таких випадків. Іншими словами, **кількість ультраправого політичного насильства у 2020 році зросла в 2,7 раза**. Із 51 зафіксованого випадку у 2020 році 18 мали характер конфронтацій, а 33 містили елементи насильства, яке у 24 випадках було спрямоване проти людей. Зростання політичних конфронтацій та насильства переважно припало на оголошену ультраправими кампанію політичного насильства проти опозиційних партій, яких вони звинувачують у проросійській позиції та сепаратизмі.

Кампанія політичного насильства розпочалася у червні 2020 року та була ініційована «Національним корпусом». Найбільшого розмаху вона набула під час передвиборчих перегонів. У випадках, де було ідентифіковано учасників політичних конфронтацій та насильства, переважно повідомлялося про участь саме членів «Нацкорпусу» (16 кейсів, 10 з них — насильство проти людей). Поза тим, в окремих кейсах політичних конфронтацій та насильства повідомлялося про участь представників інших організацій «азовського руху» («Нацдружини», «Центурія», ветерани полку «Азов»), а також С14, «Соколу», «Правого сектору», «Едельвейсу», «Муніципальної варти», «Свободи».

Ситуація загострилася після акції **17 червня 2020 року в Києві**, на якій Партія Шарія вимагала розслідувати напади на її

членів. «Національний корпус», С14, «Демсокира» та «Сокіл» організували контрзахід, під час якого ініціювали сутички, закидали опонентів яйцями, використовували димові шашки та сльозогінний газ. Поліція затримала 15 осіб. Згодом у метро сталося кілька сутичок між учасниками акції та ультраправими, у результаті якої постраждали обидві сторони. Після акції в соціальних мережах ультраправі оголосили «сафарі», закликаючи до нападів на прихильників Партії Шарія та навіть обіцяли за це грошову винагороду.

НАСИЛЬСТВО І КОНФРОНТАЦІЇ У 2019–2020 РОКАХ: КІЛЬКІСТЬ ВИПАДКІВ

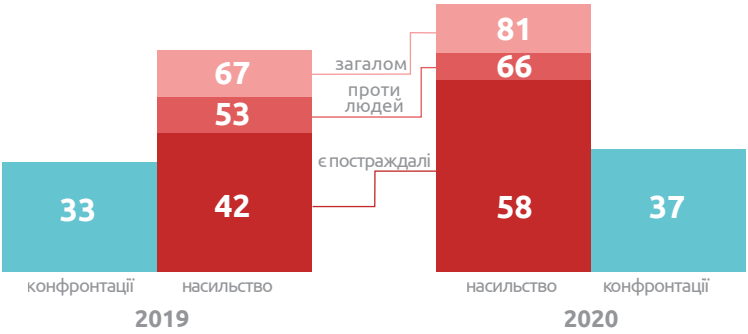

24 червня відбулися одразу 3 напади. У **Житомирі** ветеран полку «Азов» прийшов до офісу Партії Шарія та побив голову місцевого осередку. В **Черкасах** невідомі з використанням молотків та газових балончиків також напали на голову осередку партії та його дружину, а також побили ще одного партійного активіста. Того ж дня було здійснено напад на голову **харківського** осередку Микиту Роженка. Його побили бейсбольними битами, після чого Микиту було доставлено до лікарні у важкому стані. Перед нападом він отримав погрози від «Національного корпусу».

Конфронтації та насильство з боку ультраправих проти представників Партії Шарія відбувалися аж до завершення місцевих виборів наприкінці жовтня. Основними жертвами нападів ставали люди на агітаційних точках партії. В одному з останніх нападів, що трапився **18 жовтня у Києві,** одним з нападників виявився член «Муніципальної охорони».

У 3 кейсах політичного насильства був застосований **сльозогінний газ**, у 6 випадках повідомлялося про **побиття або бійку**, а в 7 випадках — про **побиття та використання сльозогінного газу або зеленки**. Мінімум у 2 випадках насильства проти людей була використана також **піротехніка**, а в 3 випадках — **бити, молотки чи арматура**. У 2 випадках ультраправого політичного насильства повідомлялося також про **стрілянину**, а в одному випадку була використана **граната**.

27 серпня на трасі Київ — Харків поблизу Люботина члени «Національного корпусу» та «Азову» напали на автобус із представниками організації «Патріоти — за життя». Тоді у хід пішла травматична та холодна зброя, 4 людей було госпіталізовано, а 15 нападників — затримано.

Напередодні виборів жертвами кампанії політичного насильства також стали й інші опозиційні партії, яких ультраправі звинувачують у проросійській позиції та сепаратизмі, зокрема «Опозиційна платформа — За життя», «Наш край» та окремі політики. Однак, за винятком нападів на організацію «Патріоти — за життя», проти цих партій ультраправі зазвичай вдавалися до конфронтацій (наприклад, зривання заходів, псування білбордів) чи завдання матеріальної шкоди (наприклад, напади на офіси), переважно не нападаючи на представни_ць партій чи їхніх прихильни_ць.

Загалом у 2020 році відбулося 9 нападів на політичні партії, які мали на меті **пошкодження майна** і не мали на меті зашкодити людям. Серед них підпал, знищення агітаційних наметів з використанням ножів, пошкодження офісів політичних партій тощо. Так, **26 серпня** фасад **харківського** офісу ОПЗЖ був пошкоджений та обмальований неонацистською символікою: свастикою, кельтським хрестом та літерами «SS».

У 2020 році відбулося 18 ультраправих **конфронтацій**, спрямованих проти політиків та політичних партій. Серед них: обмальовування агітаційних білбордів або офісів партій, перешкоджання проведенню партійних заходів, що нерідко супроводжувалась штовханиною. До прикладу, **30 червня у Харкові** члени «Нацкорпусу» закидали яйцями прибічників Шарія, а **24 серпня в Одесі** влаштували сутичку з журналістами та місцевими депутатами від ОПЗЖ. **10 жовтня** автопробіг, ініційований Партією Шарія у **Вінниці**, блокували і місцеві ультраправі з «Едельвейсу» та «Центурії».

Окрім наведених подій та цифр, у 2020 році було додатково зафіксовано ще значну кількість **сумнівних випадків конфронтацій та насильства** проти політиків чи політичних партій, які не були включені у статистику. У цих випадках було недостатньо підстав або даних, щоб впевнено стверджувати про причетність ультраправого руху чи його симпатиків і включити ці випадки до розрахунків. Серед них: 34 випадки насильства (2 з них проти людей) та 59 випадків конфронтацій проти політиків чи політичних партій. Хоча ці кейси не потрапили у статистику моніторингу, можна припустити, що принаймні частина з них також були проявами ультраправої вуличної активності у політичному полі. Іншими словами, проблема ультраправих політичних конфронтацій та насильства, ймовірно, є навіть більшою, ніж окреслено

вище. У цілому, дані моніторингу дають змогу говорити про **безпрецедентну (після 2014 року) радикалізацію політичного протистояння**, де ультраправі актори систематично перешкоджають діяльності інших політичних акторів та становлять для них фізичну загрозу. Таким чином ультраправі використовують вуличне насильство для впливу на політичну дискусію та представництво, що становить не лише безпосередню загрозу для учасни_ць політичного процесу, але й може призвести до подальшої легітимізації насильства та радикалізації політичної боротьби в Україні.

ПРОТИ КОГО СПРЯМОВАНІ НАСИЛЬСТВО І КОНФРОНТАЦІЇ

кількість випадків у 2020 р. | у порівнянні з 2019 р.

політики_ні та партії	51	+32
феміністки, ЛГБТ	25	+2
неформальна молодь	14	+11
нові ліві й антифашист_ки	10	+6
журналіст_ки та медіа	9	+2
державні інституції	7	-11
етнічні меншини та мігрант_ки	6	-1
релігійні організації	3	0
мистецька спільнота та інституції	4	-4
бізнес	1	-7

ІДЕОЛОГІЧНІ ВІЙНИ

На другому місці за кількістю кейсів ультраправих конфронтацій та насильства є вулична активність, спрямована проти «традиційних» ідеологічних опонент_ок: **ЛГБТ+ і феміністок**, лівих активіст_ок та антифашист_ок. У 2020 році було зафіксовано 25 випадків ультраправого насильства та конфронтацій проти ЛГБТ+ та феміністок (з них 17 насильницьких, 14 проти людей) — дещо більше, ніж у 2019 році, коли було зафіксовано 23 кейси. У 10 випадках дії ультраправих були спрямовані проти **лівих / антифашистських активіст_ок** (6 насильницьких, 5 проти людей) — у 2019 році було зафіксовано 4 таких кейси. Також у 2020 році повідомлялося про 14 випадків ультраправої агресії проти **«неформальної» молоді** (13 насильницьких, усі проти людей), зокрема з гомофобними мотивами.

Як і минулого року, не обійшлося без конфліктів під час важливих для феміністичного та ЛГБТ+ руху публічних подій. У **Києві** напали на 6 учасниць маршу на **8 березня**, що поверталися з акції. А в **Одесі 30 серпня** члени «Традиції та порядку» зірвали проведення ОдесаПрайду. У результаті нападу постраждало 9 людей.

Відбулися напади і на приміщення. **17 лютого у Києві** невідомі підклали вибухівку під офіс організації «100% життя» (раніше — Всеукраїнська мережа ЛЖВ). У результаті вибуху ніхто не постраждав, але було пошкоджено двері. Невідомі залишили на місці злочину напис, у якому критикували законопроєкт про ознайомлення підлітків із медичною ін-

формацією, а організація «Чорний блок» писала про напад у своєму телеграм-каналі та погрожувала журналістам, які висвітлювали інцидент. Мінімум 5 разів за рік зазнавав нападів **харківський** ПрайдХаб. А **6 грудня у Києві** «Муніципальна Варта», зламавши двері, увірвалася у клуб «Отель» та застосувала сльозогінний газ проти двох присутніх там людей. Члени «Варти» вживали щодо них гомофобні образи. На місті була присутня поліція, але нападу на клуб не заважала.

Мінімум 10 кейсів, спрямованих проти «неформальної» молоді у 2020 році, відбулися на **київському Подолі** (з них 9 — насильницьких), а частина з них мала гомофобні або расистські мотиви. Так, **19 червня** відбулося одразу два напади. Спочатку трьох неповнолітніх дівчат атакували під час «агітаційного рейду» члени «Традиції і порядку» та кількох інших правих організацій. Перед нападом дівчат запитали, чи належать вони до спільноти ЛГБТ. Того ж дня ультраправі напали на групу підлітків із пірсингом та фарбованим волоссям. Їх били та змушували вголос читати гомофобні листівки. Про масове побиття молодих людей повідомлялося також **20 вересня** та **10 жовтня**. **15 грудня** невідомі неонацисти атакували 2 хлопців та завдали їм тяжких травм (використовуючи сльозогінний газ та «розочки»). Нападники вигукували «Слава білій расі!», «Слава Київській Русі!», «Гоміки!». В цих випадках поліція переважно не втручалася.

3 кейси ультраправих конфронтацій та насильства, спрямованих проти лівих / антифашистських активіст_ок, були зафіксовані **19 січня 2020 року в Києві**, коли у столиці відбувалася традиційна антифашистська акція. Її учасни_ць атакували учасники контракції, кидаючи петарди та яйця. У контракції брали участь представники організацій «Традиція і порядок»

і «Національний спротив», 11 із них було затримано. Після акції ультраправі прийшли під будівлю офісу фонду ім. Рози Люксембург, викрали табличку біля входу та залишили на дверях напис «Сепаратисти», а також логотипи «Традиції і порядку» і «Національного спротиву». Також учасники контракції штовхали та погрожували випадковому перехожому, бо підозрювали, що він належить до антифашистів.

Окрім цього, у 2020 році відбулися також точкові напади на окремих активіст_ок. **19 червня у Києві** невідомі напали на і облили томатним соком дівчину, яка дотримується антифашистських поглядів. Про напад писав ультраправий телеграм-канал. А у **Львові** двічі нападали на антифашиста та екоактивіста. Місцеві ультраправі 1**2 липня** чатували на нього на вулиці і побили, а також напали з битами **19 листопада**. Варто додати, що черговий напад на активіста стався 19 січня 2021 року — цього разу з використанням сльозогінного газу, молотків та ножів.

ОРГАНІЗОВАНІ ТА НЕОРГАНІЗОВАНІ ДІЇ НА ҐРУНТІ ЕТНІЧНОЇ НЕНАВИСТІ

Із 118 випадків ультраправих конфронтацій і насильства, зафіксованих у 2020 році, 6 випадків стосувалися **етнічних меншин та мігрантів** (з них 4 кейсів насильства, 1 проти людей). Окрім цього, у поле зору моніторингу потрапило ще **9 кейсів на ґрунті ненависті проти етнічних меншин і мігрантів, які, ймовірно, відбулися поза діяльністю ультраправого руху**, а тому не були включені у загальну статистику моніторингу (з них 7 кейсів насильства, 6 проти людей).

Із 6 кейсів, спрямованих проти етнічних менших та мігрантів, які потрапили у статистику моніторингу діяльності ультраправого руху, 3 кейси відбулися на ґрунті **антисемітизму** (з них 2 насильницьких з метою пошкодження майна). Ще 7 випадків на ґрунті антисемітизму відбулися на ґрунті ненависті, але, ймовірно, поза діяльністю ультраправого руху (з них 5 насильницьких, з яких 4 проти людей).

3 кейси (які не ввійшли в загальну статистику моніторингу) було зафіксовано в **Умані**. **12 січня** відбулася конфронтація між прочанами-хасидами та місцевими мешканцями біля могили ребе Нахмана. Деякі джерела повідомляли про насильство, однак правоохоронці його заперечували. **28 серпня** відбулися сутички між хасидами та місцевими жителями, останні не хотіли допускати хасидів до синагоги. Поліція відкрила кримінальне провадження. Вже за

кілька днів, **31 серпня**, четверо місцевих жителів напали на хасида та побили його. Поліція відкрила кримінальне провадження.

Серед організованих нападів на ґрунті антисемітизму варто згадати спробу підпалу синагоги у **Херсоні**, яка трапилася **20 квітня**. Тоді невідомий кинув на поріг синагоги пляшку з легкозаймистою рідиною. Згодом СБУ повідомила про затримання двох чоловіків, які сповідували нацистську ідеологію і так «відзначали» день народження Адольфа Гітлера, а також планували подальші напади.

Схожі події відбулися **25 червня в Одесі**, коли двоє людей намагалися підпалити мечеть напередодні Дня кримськотатарського прапору. СБУ затримала нападників і назвала їх учасниками неонацистської організації. Також слідчі СБУ заявили, що в координації дій неонацистів підозрюють представників спецслужб Російської Федерації.

Також у 2020 році було зафіксовано 2 напади на **ромів**. Один із них потрапив у статистику моніторингу діяльності ультраправих, а інший не увійшов до загальної статистики. **29 квітня у Києві** невідомі прийшли до намету ромів, у якому перебувала вагітна жінка та її чоловік. Нападники розпилювали сльозогінний газ, побили чоловіка дошкою від паркану та спалили намет. Поліція розпочала кримінальне провадження за ч. 2 ст. 161 Кримінального кодексу України. Також **27 серпня в смт Андріївка** (Харківської області) місцеві жителі намагались виселити ромів, погрожували їм, а також закидали помешкання яйцями та камінням. Нікого не затримали, постраждалих евакуювали правоохоронці.

Загалом можна стверджувати, що прояви конфронтацій та насильства проти етнічних меншин, мігрантів, а також на ґрунті антисемітизму в Україні не мають системного характеру. Однак час від часу відбуваються як організовані, так і неорганізовані прояви нетерпимості, які виливаються у насильство, спрямоване проти людей. А ксенофобська і, в першу чергу, антиромська риторика активно використовується представниками ультраправих організацій для розпалювання національної ворожнечі.

ВИСНОВКИ

Від початку моніторингу (жовтень 2018 року) конфронтації та насильство з боку ультраправих лише в окремих випадках спрямовані проти етнічних меншин та мігрантів. Така динаміка, однак, не має вводити в оману щодо загрози, яку ультраправий рух становить для інших груп людей та для демократичних процесів в українському суспільстві.

Ультраправі конфронтації і насильство в політичних та ідеологічних процесах зумовлені фактичною монополією ультраправих на вуличне насильство, бездіяльністю, а часом потуранням з боку правоохоронної системи. Спроби зачищення політичного та ідеологічного поля в Україні та виключення частини учасни_ць ідеологічної дискусії методами конфронтацій та ультраправого насильства супроводжуються вибірковим замовчуванням проблеми у ЗМІ та значною частиною громадянського суспільства. Якщо випадки антисемітизму та напади на ЛГБТ+ активіст_ок широко засуджуються, то політичне насильство часто залишається поза увагою профільних громадських організацій, а жертви та нападники урівнюються між собою. Подібна вибірковість виправдовується особистими політичними та ідеологічними симпатіями / антипатіями, зовнішніми факторами, «несуттєвістю» окреслених проблем. Також спостерігається поступова інфільтрація ультраправих до інститутів громадянського суспільства, мімікрія під правозахисників та легітимація через бюджетну фінансову підтримку чи включення до муніципальних силових структур.

Тим часом ультраправа вулична активність радикалізується, що може призвести до загальної радикалізації як мінімум політичної сцени в Україні. В умовах війни, пандемії та соціально-економічної кризи така радикалізація та легітимізація насильницьких методів політичної боротьби породжує додаткові неілюзорні загрози для перспектив стабілізації та демократичного розвитку країни.

ДОДАТОК

НАСИЛЬСТВО ПРОТИ ЛЮДЕЙ

19.01.2020 У Києві учасників антифашистської акції пам'яті Станіслава Маркелова та Анастасії Бабурової атакували учасники контракції. Вони закидали учасників акції яйцями та піротехнікою. У контракції взяли участь представники організацій «Традиція і порядок» та «Національний спротив». 11 людей було затримано.

01.02.2020 У місті Дергачі Харківської області ультраправі активісти взяли участь у нападі на агітаційні намети Партії Шарія. Згодом відбулася бійка, в результаті якої два агітаційні намети та друковану продукцію було зіпсовано. У нападі брали участь, зокрема, представники «Правого сектору», «Самопомочі», «Дергачівської альтернативи».

27.02.2020 У місті Жмеринка Вінницької області 30 людей, зокрема із символікою організацій «Національний спротив» та «Едельвейс», увірвалися до будівлі міської ради. Нападники використовували димові шашки, газові балони та петарди. Сім поліцейських та невідома кількість місцевих депутатів постраждали від нападу, 20 нападників було затримано. Ймовірно, напад був пов'язаний із запланованим до розгляду оголошенням недовіри т. в. о. мера міста Жмеринки.

24.02.2020 У Вінниці до приміщення синагоги увірвався нетверезий чоловік. Він вигукував антисемітські гасла та напав на одного з присутніх. Нападника згодом було затримано. Поліція порушила дві кримінальних справи.

08.03.2020 У Києві після феміністського маршу 8 березня група з восьми невідомих переслідувала шість учасни_ць та учасниками прослідкувала група з 8 невідомих. Запитавши «На марші були?» і отримавши ствердну відповідь, невідомі почали бити учасни_ць. Нападники скористалися газовим балоном. Коли одна з постраждалих була у відділку

поліції, її зняли на відео, яке пізніше опублікувала організація «Традиція і порядок». Також у нападі, ймовірно, брали участь люди з організації «Невідомий патріот».

12.03.2020 У Києві ультраправі активісти, зокрема представники «Національного корпусу» та деякі ветерани АТО, зірвали презентацію «Національної платформи примирення і єдності», присвячену вирішенню конфлікту на Донбасі. На одного з організаторів заходу Сергія Сивохо вчинили напад. 15 нападників було затримано, порушено кримінальну справу.

29.04.2020 У Києві невідомі напали на табір ромів. Під час нападу використовували сльозогінний газ, побили принаймні одного чоловіка дошкою від паркану та спалили намет. Поліція розпочала кримінальне провадження за ч. 2 ст. 161 Кримінального кодексу України.

05.05.2020 У Запоріжжі невідомі радикали змусили 14-літню дівчину облити себе зеленкою через те, що вона зірвала прапор України. Свої дії вони зняли на відео.

07.05.2020 У Києві Андрій Білецький та інші представники «азовського руху» побили колишніх лідерів «Нацдружин», а нині членів організації «Гонор» Сергія Філімонова та Назарія Кравченка у себе в офісі. Причиною нападу була підтримка Філімоновим і Кравченком Сергія Стерненка.

23.05.2020 У Києві ультраправі з «Національного корпусу» пікетували офіс партії «Опозиційна платформа — За життя», звинувачуючи партію та її лідерів у сепаратизмі та роботі на Росію. Офіс закидали петардами та банками з фарбою. Також мали місце сутички з поліцією, одна особа постраждала. 17 осіб було затримано, поліція порушила кримінальну справу за статтею «хуліганство».

12.06.2020 У Києві близько 15 ультраправих з організації «Традиція і порядок» атакували на Подолі представниць «Феміністичної майстерні», які зривали гомофобні плакати «Традиції і порядку». Дівчат притисли до паркану і не давали пройти, погрожували, били по обличчю, штовхали, розбили одній з них телефон. Поліція на виклик так і не приїхала. Того ж дня дівчата подали заяву у поліцію.

12.06.2020 У Києві під час судового засідання у справі Сергія Стерненка прихильники останнього намагалися увірватися до приміщення, де відбувалося засідання, штовхалися з Національною гвардією та поліцією. Пікетувальники також застосовували піротехніку, зокрема, кидали її під ноги людям.

12.06.2020 У Києві біля приміщення, де проходило судове засідання у справі Сергія Стерненка, прихильники останнього декілька разів вдарили двох журналістів сайту Sharij.net, які фіксували на відео використання піротехніки пікетувальниками.

15.06.2020 У Києві під час обрання запобіжного заходу Сергію Стерненку виникли сутички між прихильниками Стерненка та поліцією. Двоє людей були поранені, п'ятьох було затримано.

15.06.2020 У Києві під час обрання запобіжного заходу Сергію Стерненку частина його прихильників перешкоджали професійній діяльності журналістів (зокрема, працівникам телеканалу «ZIK», «Страна», «NewsOne» та Sharij.net). Повідомлялося про мінімум одну бійку з журналістами Sharij.net. Поліція затримала двох людей, про поранених не повідомлялося.

17.06.2020 У Києві виникли сутички між ультраправими та прихильниками Партії Шарія. Останні прийшли до Офісу президента, вимагаючи від влади реакції на напади на журналістів Sharij.net. Ультраправі з «Національного корпусу», С14 та «Соколу» організували контрмітинг, під час якого, зокрема, закидали прихильників Шарія яйцями та застосували газові балончики. Поліція затримала 12 людей, яких невдовзі відпустила.

17.06.2020 У Києві після акції прихильників Шарія на них у метро напала група невідомих. Було також використано сльозогінний газ. Відео нападу в соцмережі опублікував представник організації «Світанок». Того ж дня прихильники Шарія побили в метро двох представників «Нацкорпусу».

19.06.2020 У Києві на Подолі трьох неповнолітніх дівчат атакували із застосуванням газового балончика під час «агітаційного

рейду» представники організацій «Традиція і порядок», «Національний спротив», «Фрайкор», «Братство» Дмитра Корчинського. Перед нападом дівчат запитали, чи належать вони до спільноти ЛГБТ. Поліція, яка перебувала поруч, не зреагувала на напад.

19.06.2020 У Києві на Подолі ультраправі напали на групу підлітків із пірсингом та фарбованим волоссям, били та змушували вголос читати гомофобні листівки. Двоє людей постраждали. Поліція відмовила у відкритті кримінального провадження.

23.06.2020 У місті Березне Рівненської області «Національний корпус» намагався зірвати зустріч депутата від «Слуги народу» із виборцями, мотивуючи це тим, що депутат заявив про необхідність проведення виборів на непідконтрольних територіях. Було використано піротехніку, поліцейський отримав ушкодження. 15 людей було затримано, відкрито кримінальне провадження.

24.06.2020 У Житомирі ветеран полку «Азов» Роман Боровик («Сатана») прийшов до офісу Партії Шарія, де напав на голову місцевого осередку партії Сергія Нікуліна, який намагався захиститися за допомогою газового балона. У результаті бійки Нікулін отримав ушкодження. Поліція відкрила кримінальне провадження.

24.06.2020 У Черкасах ультраправі атакували прихильника Партії Шарія біля його будинку. Його били молотком по спині, а проти його дружини застосували газовий балончик. Двоє людей постраждало.

24.06.2020 У Черкасах невідомий ультраправий застосував газовий балончик та побив прихильника Партії Шарія. Відео опублікував ультраправий телеграм-канал.

24.06.2020 У Харкові двоє невідомих побили голову місцевого осередку Партії Шарія Микиту Роженка бейсбольними битами. Його було госпіталізовано у важкому стані. Поліція відкрила кримінальне провадження. Раніше того ж дня постраждалий отримав погрози від «Національного корпусу».

27.06.2020 У Києві праворадикали атакували підлітків неформального вигляду на Подолі. Нападники також намагалися

відібрати телефон, на який записувався напад. Четверо людей постраждало.

01.07.2020 У Вінниці ультраправі з «Едельвейсу» і «Національних дружин» побили представника Партії Шарія. Одного нападника було затримано. Поліція відкрила кримінальну справу.

03.07.2020 У Полтаві чоловік кинув гранату в офіс партії «Опозиційна платформа — За життя». Будівлю було пошкоджено, а також співробітниця офісу отримала легкі травми. Поліція відкрила кримінальну справу, а згодом затримала ветерана полку «Азов». Йому оголошено підозру та обрано запобіжний захід у вигляді утримання під вартою.

04.07.2020 У Харкові невідомий радикал з «характерними татуюваннями» вдарив хлопця, на якого вже нападали під час ХарківПрайду у 2019 році. Постраждалий припускає, що напад міг статися через його неформальну зовнішність — або ж його просто впізнали.

07.07.2020 У Житомирі на феміністку та її хлопця напала група ультраправих. Раніше активістці неодноразово погрожували за її погляди.

12.07.2020 У Харкові активісти «Нацкорпусу» напали на прихильників Партії Шарія, які захищали будинок активістки цієї партії. Також було використано зеленку. Двоє людей отримали легкі ушкодження, будинок обмалювали образливими графіті. Поліція відкрила кримінальне провадження.

12.07.2020 У Львові троє ультраправих атакували антифашиста і екоактивіста та побили його. Він отримав легкі травми.

15.07.2020 У Києві двоє невідомих напали на активіста Партії Шарія Дмитра Рибакова, побили та використали проти нього сльозогінний газ. Активіст отримав легкі ушкодження.

20.07.2020 В Івано-Франківську невідомі побили активіста Партії Шарія та використали проти нього сльозогінний газ. Інформацію про напад поширювали на ультраправих пабліках.

20.07.2020 У Києві на Подолі семеро ультраправих напали на активіста та його друзів, які відпочивали на Контрактовій площі. Мінімум двоє людей постраждали. Нападники

спалили одяг одного з постраждалих та забрали його взуття.

22.07.2020 У Херсоні ультраправі напали на чоловіка за його «сепаратистські» погляди, побили та використали проти нього сльозогінний газ. Інформацію про напад поширювали ультраправі пабліки.

29.07.2020 У Миколаєві двоє невідомих побили активіста Партії Шарія та використали проти нього сльозогінний газ.

30.07.2020 У Києві відбулися сутички між представниками С14 і «Нацкорпусу» та співробітниками телеканалу КРТ, які прийшли протестувати проти позбавлення каналу ліцензії. Одна людина постраждала від використання сльозогінного газу.

08.08.2020 У Києві троє невідомих побили працівника заводу «Антонов» за одяг з елементами комуністичної символіки. Були застосовані кастети та сльозогінний газ.

15.08.2020 У Конотопі Сумської області представники «Нацкорпусу» «затримали» та облили зеленкою колишнього члена «Єдиної Росії», який приїхав з Криму, щоб отримати український закордонний паспорт. Згодом вони «передали» громадянина СБУ.

17.08.2020 У Маріуполі Донецької області невідомі влаштували бійку з активістами НГО «Патріоти — за життя». Декілька людей постраждало. Інформацію поширювали ультраправі пабліки. Напад відбувся на фоні серії конфліктів між «Нацкорпусом» та «Патріотами — за життя».

25.08.2020 В Одесі невідомі радикали напали на підлітків, ймовірно, прийнявши їх за ЛГБТ-активістів. Проти них використали сльозогінний газ, облили зеленкою, намагалися побити і зламали гітару. Поліція відкрила кримінальне провадження.

25.08.2020 У Києві відбулася бійка між представниками «Нацкорпусу» та активістами НГО «Патріоти — за життя», повідомлялося про постріли. Організації звинувачували одна одну в нападі. Двоє людей постраждало, поліція відкрила кримінальне провадження.

26.08.2020 У Львові невідомі радикали побили журналіста та політтехнолога Михайла Шпіра через його критичні висловлювання щодо Дня незалежності та ветеранів АТО.

27.08.2020 На трасі Харків — Київ поблизу Люботина представники партії «Нацкорпус» та ветерани полку «Азов» розстріляли автобус с активістами НГО «Патріоти — за життя» та поранили чотирьох людей, яких госпіталізували з черепно-мозковими травмами. Затримано 15 нападників, поліція відкрила кримінальне провадження та залишила затриманих під вартою. Згодом усіх учасників звільнили під цілодобовий домашній арешт.

27.08.2020 У Хмельницькому група невідомих напала на підлітків за те, що вони підтримують ЛГБТ, кинувши в них петарду. Нападники знімали відео нападу, зігували та вигукували образи. Поліція, яка приїхала на виклик, петард у нападників не знайшла та відпустила їх.

30.08.2020 В Одесі радикали з організації «Традиція і порядок» напали на учасни_ць ОдесаПрайду, було використано сльозогінний газ. Постраждало дев'ять людей: двоє поліцейських та сім учасни_ць маршу. Затримано 16 нападників, поліція відкрила кримінальне провадження.

01.09.2020 У Києві на Подолі радикали з організації «Традиція і порядок» скоїли напад на молодого хлопця, порізавши йому руку. Ймовірно, напад стався через «неформальну» зовнішність.

02.09.2020 У Києві біля офісу ВО «Свобода» відбулася сутичка між активістами різних організацій (зокрема, С14, «Правого сектору», «Національного корпусу», ГО «Центурії», Руху опору капітуляції, ВГО «Сокіл») та поліцією. Постраждало троє поліцейських.

20.09.2020 У Києві на Подолі група ультраправих напала на підлітків. Повідомлялося про використання розочок, ножів, травматів. Кількість постраждалих не уточнюється, однак, судячи з відеозаписів події, постраждало не менше ніж чотири людини.

11.09.2020 У Херсоні радикали з «Нацкорпусу» напали на активістів Партії Шарія, що розповсюджували агітацію. Вони поби-

ли агітаторів та спалили їхні матеріали. Одна людина постраждала, нападники були затримані.

13.09.2020 У Києві група молодих людей ультраправих поглядів напала на кількох людей, вважаючи, що ті належать до ЛГБТ-спільноти. Потерпілі отримали легкі ушкодження, написали заяву в поліцію.

14.09.2020 У Києві декілька десятків радикалів з організації «Традиція і порядок» напали на стендап-коміка Єгора Шатайла. Його побили та використали проти нього сльозогінний газ. Напад стався через жарти Шатайла щодо «традиційної сім'ї».

04.10.2020 Невідомі радикали знищили намет та використали сльозогінний газ проти агітаторів від Партії Шарія. Одна людина постраждала, заяв до поліції не надходило. Інформація поширювалась ультраправими пабліками. Локація невідома.

06.10.2020 У Херсоні представники «Самооборони Херсону» напали на очільницю «Русской национальной громады "Русичъ"», яку підозрюють у державній зраді, облили її марганцівкою і вигукували на її адресу образи.

10.10.2020 У Києві на Подолі група ультраправих побила та використала сльозогінний газ проти підлітка, мотивуючи це тим, що той нібито напав на когось з них раніше.

11.10.2020 У Києві ультраправі з організації «Традиція і порядок» намагалися зірвати захід ЛГБТ+ активістів, присвячений дню камінг-ауту. Радикали закидали мітингувальників петардами, але інформації про постраждалих немає.

18.10.2020 У Кременчуку Полтавської області радикали з «Правого сектору» напали з рматурою на рекламний бокс і кандидата в депутати від Партії Шарія, знищили агітаційний намет та розбили голову одній людині. Двоє нападників затримано, відкрито кримінальне провадження.

18.10.2020 У Києві невідомий поламав агітаційну палатку Партії Шарія та використав сльозогінний газ проти агітатора та поліції, яка прибула на виклик. Коли поліція почала його переслідувати, ще кілька праворадикалів побили агіта-

тора. Двоє людей було затримано. Проти них порушено кримінальну справу. В суді нападники визнали свою провину. Один з нападників — Артур Хазан — виявився членом КП «Муніципальна охорона».

20.10.2020 У Кремінній Луганської області невідомі радикали напали на агітаторів «Опозиційної платформи — За життя», знищивши їхній намет за допомогою ножів. Також одна людина постраждала від сльозогінного газу. Інформацію про напад поширювали ультраправі пабліки.

30.10.2020 У Києві радикали та ветерани полку «Азов» побили чоловіка за його висловлювання про «русский мир». Інформація поширювалась ультраправими пабліками.

02.11.2020 В Ужгороді члени партії «Альтернатива» (серед яких представники «Карпатської січі») влаштували сутички з поліцією під час спроби потрапити до приміщення виборчої комісії. Члени партії стверджували, що не потрапили до Ужгородської міськради через фальсифікації. Троє поліцейських постраждало. Інформацію про сутички поширювали ультраправі групи.

19.11.2020 У Львові близько 15 ультраправих з битами напали на антифашиста та екоактивіста під його будинком та побили його. Влітку цього ж року на нього також було скоєно напад.

05.12.2020 У Києві два невідомі радикали напали на ЛГБТ-активіста та завдали йому легких ушкоджень. Потерпілий написав заяву в поліцію. Раніше його дані публікували на ультраправих пабліках і він отримував погрози — після того як хлопець відстоював право вивісити веселковий прапор на балконі гуртожитку.

06.12.2020 У Києві «Муніципальна варта» увірвалася до клубу «Отель», мотивуючи це інформацією про нібито наявність там наркотичних речовин. У результаті дві людини постраждали: проти них було використано сльозогінний газ. Також були зламані двері клубу. Нападники використовували гомофобну лексику щодо постраждалих. Присутні на місці поліцейські членам «Муніципальної варти» не перешкоджали.

15.12.2020 У Києві на Подолі невідомі неонацисти атакували двох хлопців та, використовуючи сльозогінний газ і розочки, завдали їм тяжких поранень. На місце викликали поліцію, але нікого з нападників не було затримано. Нападники вигукували «Слава білій расі!», «Слава Київській Русі!», «Гоміки!».

17.12.2020 У Києві на Подолі група ультраправих напала на хлопця через те, що у нього були нафарбовані губи. Вони використовували гомофобну лексику, погрожували, били його, а після приїзду поліції - продовжували штовхати і залили сльозогінним газом його і патрульних. Троє нападників було затримано

28.12.2020 У Києві невідомі радикали побили юриста і біженця з Росії Івана Белецького. Ймовірно, через його розслідування щодо ультраправих, зокрема Сергія Коротких. У постраждалого виявлені гематоми та струс мозку.

НАСИЛЬНИЦЬКІ ДІЇ З МЕТОЮ ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА (БЕЗ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ЛЮДЯМ)

19.01.2020 У Києві після акції пам'яті Станіслава Маркелова та Анастасії Бабурової ультраправі прийшли під будівлю офісу Фонду ім. Рози Люксембург, викрали табличку на дверях та залишили напис «Сепаратисти», а також логотипи «Традиції і порядку» і «Національного спротиву».

22.01.2020 У Херсоні невідомі підпалили офіс Партії Шарія. Ніхто не постраждав, поліція відкрила кримінальне провадження. Згодом офіс ще декілька разів зазнавав нападів з боку ультраправих.

17.02.2020 У Києві ультраправі підклали вибухівку під офіс організації «100% життя» (раніше — Мережа ЛЖВ). У результаті вибуху ніхто не постраждав, але було пошкоджено двері. Невідомі залишили на місці злочину напис із критикою законопроєкту про ознайомлення підлітків із медичною інформацією, а організація «Чорний блок» написала про напад своєму телеграм-каналі та погрожувала журналістам, які висвітлювали інцидент.

20.04.2020 У Херсоні чоловік кинув пляшку із займистою сумішшю на поріг синагоги. Рідина не розгорілася і пожежі не виникло. Інцидент стався у значущу для ультраправих дату — день народження Гітлера. СБУ пізніше повідомила про затримання двох підозрюваних, які підтримують нацистську ідеологію.

25.06.2020 В Одесі напередодні Дня кримськотатарського прапору двоє людей намагалися підпалити мечеть. СБУ затримала підозрюваних і назвала їх учасниками неонацистської організації, керованої з РФ.

28.06.2020 У місті Краматорськ Донецької області невідомі розбили вікна і обмалювали офіс партії «Опозиційна платформа — За життя» націоналістичними гаслами, зокрема «Смерть ворогам!».

26.08.2020 У Харкові ультраправі з організації «Центурія» пошкодили фасад офісу партії «Опозиційна платформа — За життя», розмалювали його фарбою, обклеїли наліпками зі своїм логотипом, а також намалювали його на табличці офісу. Поліція відкрила кримінальне провадження.

07.09.2020 У Харкові ультраправі радикали з організації «Фрайкор» побили вікна в ЛГБТ-центрі та залишили надпис «содом» на його стіні. Інформацію про це поширювали ультраправі групи.

30.09.2020 У Маріуполі Донецької області невідомі розбили вікна офісу партії «Опозиційна платформа — За життя», а також обмалювали фасад, зокрема свастикою, «SS» та символом «кельтський хрест». Поліція розпочала досудове розслідування кримінальної справи.

06.10.2020 У Херсоні невідомі з ножами знищили намет Партії Шарія, використовуючи поширену серед ультраправих гомофобну риторику: «Шарий — петух!». Інформацію поширювали ультраправі пабліки.

09.10.2020 У Харкові невідомі радикали з ножами знищили намет партії «Опозиційна платформа — За життя». Інформацію про напад поширювали ультраправі пабліки.

20.10.2020 У Рубіжному Луганської області невідомі радикали напали на агітаційний пункт партії «Опозиційна платформа — За життя», знищивши намет за допомогою ножів. Інформацію про напад поширювали ультраправі пабліки.

06.11.2020 У Харкові радикали з «Нацкорпусу» знищили рекламний стенд «Екопарку Фельдмана», розташованого поблизу Меморіалу пам'яті жертв Голодомору. Відбулася штовханина з охоронцями, втрутилася поліція.

11.12.2020 У Києві чоловік звалив світильник, встановлений на честь єврейського свята Хануки, і вигукував антисемітські гасла. Нападника було затримано. Ним виявився киянин Андрій Рачок, що не приховує своїх антисемітських поглядів. Відкрито кримінальне провадження.

29.12.2020 У Харкові невідомі радикали закидали камінням і яйцями та обмалювали образливими написами ПрайдХаб.

КОНФРОНТАЦІЇ

19.01.2020 У день акції пам'яті Станіслава Маркелова та Анастасії Бабурової учасники контракції погрожували випадковому перехожому та штовхали його, бо припускали, що він належить до антифашистів.

30.01.2020 У Дніпрі представники «Національного корпусу», «Національних дружин» та С14 зірвали кінопоказ, організований Центром православної культури «Ластвиця», звинувативши організаторів у співпраці з Росією. Праворадикали не пускали людей до будівлі, де мав відбуватися показ.

01.02.2020 У Вінниці представники ГО «Едельвейс» зірвали проведення журналістського тренінгу, присвяченого висвітленню ЛГБТ-тематики. Поліція відкрила справи за статтями про перешкоджання журналістській діяльності та хуліганство.

28.02.2020 У Києві представники «Муніципальної варти» погрожували на вулиці та ображали представницю організації «Чорний комітет» Ганну Сінькову.

08.03.2020	У Львові невідомі закидали яйцями трьох учасниць феміністського маршу 8 березня.
15.03.2020	У Маріуполі невідомі обмалювали офіс партії «Опозиційна платформа — За життя», зокрема написами «Ви наступні», «Смерть жидам» і символікою SS. Було відкрито кримінальну справу за розпалювання ворожнечі.
18.05.2020	У Києві ультраправі взяли участь у пікеті офісу газети «Бульвар» після того, як її редактор Дмитро Гордон опублікував інтерв'ю із Ігорем Стрєлковим. Стіни офіса закидали яйцями та обмалювали. Двох людей було затримано.
11.06.2020	У Києві під час пікету на підтримку Сергія Стерненка активіст у футболці «Гонору» перешкоджав співробітникам Sharij.net виконувати журналістську діяльність.
19.06.2020	У Києві невідомі ультраправі облили томатним соком дівчину, яка дотримується антифашистських поглядів. Про напад написав ультраправий телеграм-канал.
23.06.2020	У Києві на Подолі невідомі радикали зрізали з одягу дівчини антифашистську нашивку (перекреслену свастику).
26.06.2020	У Києві біля приміщення, де проходило судове засідання у справі Сергія Стерненка, перешкоджали діяльності журналістів телеканалу «ZIK».
30.06.2020	У Львові під час акції прибічників Шарія виникла сутичка з ультраправими, які почали штовхати присутніх. Постраждалих немає, правоохоронці розборонили присутніх.
30.06.2020	У Харкові під час акції прибічників Шарія активісти партії «Національний корпус» закидали яйцями мітингувальників.
17.07.2020	У Нікополі Дніпропетровської області на стіні офісу Партії Шарія невідомі написали чорною фарбою «Долой агентов Кремля» і «Героям слава», а також пошкодили замок дверей офісу.
28.07.2020	У Дніпрі невідомі обмалювали офіс Партії Шарія, зокрема написами «Сепар», «Ворог». Поліція відкрила кримінальне провадження.

03.08.2020	У Нікополі Дніпропетровської області невідомі обмастили фекаліями та пошкодили двері офісу Партії Шарія. Поліція відкрила кримінальне провадження. У липні двері офісу також були розписані націоналістичними лозунгами.
13.08.2020	У Києві на закритій території житлового комплексу невідомі обмалювали фарбою автомобіль прихильника Шарія.
14.08.2020	У Миколаєві невідомі намалювали графіті на офісі Партії Шарія, зокрема «Слава Україні», «Смерть іде за кожним із вас» та ультраправий символ «Ідея Nації». Поліція відкрила кримінальне провадження.
14.08.2020	У Дніпрі активісти «Нацкорпусу» прийшли на мітинг колишньої депутатки від Партії регіонів Вікторії Шилової. Вони облили організаторку водою та намагалися зірвати акцію, використовуючи фаєри. Від диму одній людині стало погано.
16.08.2020	У Херсоні невідомі обмалювали офіс Партії Шарія, зокрема словами «пєтух». Це не вперше, коли офіс зазнавав нападу з боку ультраправих. Інформацію поширювали ультраправі пабліки.
17.08.2020	У Миколаєві представники «Нацкорпусу» закидали яйцями та зірвали брифінг депутата від партії «Опозиційна платформа — За життя» Максима Невенчанного.
24.08.2020	В Одесі представники «Нацкорпусу» перешкоджали роботі журналістів телеканалу ZIK та почали виштовхувати місцевих депутатів від партії «Опозиційна платформа — За життя». Під час штовханини була пошкоджена техніка журналістів.
30.08.2020	У Бердянську Запорізької області радикали погрожували агітаторкам партії «Опозиційна платформа — За життя» та забрали у них агітаційні матеріали. Агітаторки ідентифікували їх як місцевих ультраправих.
31.08.2020	У Харкові двоє радикалів закидали яйцями ЛГБТ-центр та написали на ньому «Содом».

04.09.2020 У Харкові радикали закидали яйцями ЛГБТ-центр. На записах камер спостереження впізнали активістів організації «Традиція і порядок».

05.09.2020 У Хмельницькому невідомі обмалювали графіті офіс партії «Опозиційна платформа — За життя», зокрема написами «підараси». Інформація поширювалася ультраправими пабліками.

06.09.2020 У Харкові радикали облили сечею та обкидали яйцями офіс ЛГБТ-центру, на фасаді написали: «Це початок», «З прайдом». На записах камер спостереження впізнали членів організації «Традиція і порядок».

12.09.2020 В Одесі члени «Традиції і порядку» прийшли під будівлю Queer Home Odesa, плануючи зірвати запланований захід. Ультраправі заклеїли вхідні двері й фасад будинку плакатами проти ЛГБТ+, а також забили замкову щілину сірниками. Подія відбулася опісля.

19.09.2020 В Одесі члени «Традиції і порядку» прийшли під будівлю Queer Home Odesa, намагаючись зірвати запланований захід. Вони перешкоджали волонтерам, які намагалися зайти у будівлю. Пояснюючи свої дії, стверджували, що їх «покликав дідусь Адольф», а сплачують їм «14 гривень 88 копійок». Захід було скасовано.

20.09.2020 У Києві члени «Традиції і порядку» зірвали показ фільму «Hail Satan!» у Будинку кіно. Ультраправі разом зі священником заблокували вхід до кінозали в Будинку кіно, оскільки їм не сподобалося, що у фільмі йдеться про «протистояння консервативним тенденціям у суспільстві», а також тому, що показ хотіли відвідати ліві активіст(к)и.

21.09.2020 У котеджному селищі Совіньйон під Одесою сталася штовханина між членами ГО «Патріоти — за життя» та «Нацкорпусу», які пікетували конференцію партії «Опозиційна платформа — За життя» та заважали її учасникам потрапити на територію проведення заходу. Поліція затримала 50 активістів «Патріотів — за життя» та вилучила в них газові балончики, ножі, телескопічні палиці.

10.10.2020	У Вінниці ультраправі радикали з організацій «Центурія» та «Едельвейс» намагалися зірвати автопробіг активістів Партії Шарія, блокуючи виїзд машин.
16.10.2020	У Харкові невідомі радикали розмалювали білборди Блоку Кернеса, використовуючи символ «Ідея Нації». Інформація поширювалась ультраправими пабліками.
21.10.2020	У Миколаєві радикали з «Нацкорпусу» та ВО «Свобода» зірвали захід ОПЗЖ, блокуючи проїзд транспорту.
30.10.2020	У Харкові невідомі радикали обмалювали офіс партії «Опозиційна платформа — За життя» графіті («сепар»). Інформація поширювалась ультраправими пабліками.
01.12.2020	У Харкові радикали з організації «Традиція і порядок» намагалися зірвати правозахисний захід у ЛГБТ-центрі. На місце викликали поліцію.
14.12.2020	У селі Пийтерфолво на Закарпатті невідомі обмалювали будівлю сільради, залишивши напис «Закарпаття — це Україна. Ми за вами прийдемо. Правий сектор». Поліція відкрила кримінальне провадження за фактом дискримінації.

Звіт створений Групою моніторингу ультраправого насильства. З жовтня 2018 року ми займаємося збором та систематизацією даних щодо праворадикального насильства і конфронтацій в Україні. Наша мета — проаналізувати діяльність ксенофобних, антидемократичних і насильницьких організацій та ініціатив правого спектру, які коять злочини на ґрунті ненависті, напади, вдаються до тиску на політичних опонентів, меншини та вразливі групи. Систематичне висвітлення цих проблем покликане запобігти поширенню та нормалізації ультраправих ідей і злочинів, які становлять загрозу свободі слова і самовираження та демократичному процесу в Україні. На нашому сайті Marker ви знайдете результати річного моніторингового звіту, опис методології, за якою проводиться дослідження, досьє на праворадикальні організації, участь яких у насильницьких чи конфронтаційних діях нам вдалося зафіксувати, власні статті та добірки посилань на журналістські статті, наукові дослідження та звіти інших організацій про діяльність ультраправих в Україні.

Звіт видано за підтримки Rosa Luxemburg Stiftung з коштів Міністерства економічного співробітництва та розвитку ФРН. Ця публікація та її частини надаються до безкоштовного використання за умови належного посилання на оригінальну публікацію.

Зміст публікації перебуває у виключній відповідальності авторів та авторок дослідження і може не відображати позиції Rosa Luxemburg Stiftung та Центру соціальних і трудових досліджень.

ROSA LUXEMBURG STIFTUNG В УКРАЇНІ

Центр соціальних і трудових досліджень